

נהר דעה

עלון חודשי של ישיבת ההסדר בנהריה

צום תשעה באב התשפ"ב | י' באב, 07/08/2022 | עלון מס' 4

העלון מוקדש לעילוי נשמת: חיים יעקב זליג בן מאיר, ושמואל בן מזל ז"ל

פתח דבר

!! ראש הישיבה - הרב משה אזולר

ונחרשה העיר, תשעה באב

כולנו מכירים את המשנה: "בתשעה באב נגזר על אבותינו שלא יכנסו לארץ, וחרב הבית בראשונה ובשניה, ונלכדה ביתר, ונחרשה העיר" (תענית פרק ד, משנה ו). הרבה מאד נכתב על חטא המרגלים, על חורבן הבית הראשון והשני. ואני אעסוק בדבר החמישי שאירע ביום זה: "ונחרשה העיר".

רש"י (תענית דף כט ע"א) מסביר "נחרשה העיר - כדכתיב (מיכה ג) ציון שדה תחרש, שנחרשה כולה ונעשית כשדה חרושה". כלומר מדובר בחורבן בית ראשון, שהרי מיכה מתנבא לכאורה על סוף הבית הראשון. כך כותב מפורש התפארת ישראל (יכין, תענית פרק ד, ו, אות מח) "ונחרשה העיר. שאחר חורבן בית ראשון היתה ארץ ישראל מדבר שממה נ"ב שנים [כיומא נ"ד א'], וירושלים עצמה נעשית שוה לאדמה כשדה חרושה".

הבעיה שא"כ סדר האירועים במשנה אינו כרונולוגי, שאירוע 'ונחרשה העיר' צריך היה להיכתב מיד אחרי חורבן בית ראשון ולא אחרי חורבן ביתר (סוף מרד בר-כוכבא).

פירוש אחר מוזכר בירושלמי (תענית פרק ד, הלכה ה): "ונחרשה העיר: חרש רופוס שחיק עצמות את ההיכל", וכלשונו של הרמב"ן (תורת האדם, שער האבל) "שחרש טורנוסרופוס הרשע את ההיכל". בשתי דברים שונה מסורת הירושלמי מהבבלי: אין מדובר ב"נחרשה העיר" - ירושלים, אלא ההיכל, מקום המקדש; אין מדובר אחרי חורבן בית ראשון אלא בתקופת טורנוס-רופוס, אחרי חורבן בית שני.

יש הטוענים כי מרד בר כוכבא פרץ בין השאר בגלל חרישת העיר (הרב שלמה גורן, מלחמת בר כוזיבא לאור ההלכה, תורת המועדים), אך לרוב החוקרים נראה שהסיבה העיקרית היא בנייתה מחדש של ירושלים כעיר אלילית - איליה קפטולינה (עדות ההיסטוריון דיו קסיוס הרומאי, 156-229 לסה"נ). יש הטוענים שההכרזה על הקמת העיר אכן הייתה בתשעה באב קודם המרד (132 לסה"נ), וכנראה גם חלק מעבודות התשתית, והיו הגורם הישיר למרד, אולם הצעדים הממשיים של הקמת העיר והמקדשים הרומיים, "חרישת העיר" בפועל, נעשו רק לאחר דיכוי המרד. לפי זה הכרונולוגיה במשנה מסודרת להפליא: רק אחרי חורבן בית שני (ט' באב, 70 לסה"נ לרוב הדעות), חורבן ביתר (ט' באב, 135 לסה"נ), החלו בפועל ב"חרישת העיר" בט' באב.

זאם חורבן בית שני היה באילת שנת חינוך (בבלי יומא ט ע"ב) יש לתקן באזכרת חינוך.
זאם 'חרישת העיר' (ההיכל) הייתה בט' באב עליון לחצב בן אית תשיבת בניית המקדש.
אזכרת אילת שנת חינוך אלקימא במחנה.
זאם קא מואלע בע"ה

תוכן זניינים:

פתח דבר - עמ' 1

הלכות תשעה באב - עמ' 2

דקה תורה - עמ' 3

זאתי הצדק:

כניסה: 19:34

יציאה: 20:02

יציאה ר"ת: 20:45

*הזמנים מתייחסים לפי העיר נהריה

צום קל ומועיל

שצרה לראות בבית
בית המקדש במחנה!

קצת דינים לתשעה באב שחל במוצ"ש

// הרב אוריאל פיינמאן - ראש האגודה החרדית בישראל

סוף זמן האכילה

אע"פ ששבת יוצאת בצאת הכוכבים, הצום מתחיל לפני השקיעה. לכן נהוג להתפלל מנחה מוקדם מהרגיל (אצלנו יהיה מנין של מנחה גדולה 13:20). ואז להתחיל את הסעודה השלישית המפסקת בסביבות שש וחצי, שבע ולסיים את הסעודה עד לשקיעה - 19:40.

הכנות לתשעה באב

כאשר תשעה באב חל באמצע שבוע, מחליפים נעליים לנעלי גומי לפני כניסת הצום. עתה מפני כבוד השבת, יש להמתין לצאת השבת. לכן נהגו לאחר את תפילת ערבית של צאת השבת, כדי שיוכלו כולם להחליף את בגדי השבת ולקחת ספרי איכא ולהגיע לבית הכנסת. יש לזכור לומר: "ברוך המבדיל בין קודש לחול" לפני שעוסקים בעניני החול.

מה עם הבדלה?

כיום נוהגים שיש שתי הבדלות: אחת בתפילת ערבית "אתה חוננתנו", ואחת על הכוס שעושים אותה לעיני כל המשפחה. בתשעה באב אסור לשתות, לכן הבדלה על הכוס נדחית לצאת הצום. הגברים שמתפללים ערבית, מבדילים בתפילתם. אח"כ מביאים נר לבית הכנסת ומברכים "בורא מאורי האש" (שכן האש נבראה במוצ"ש). בצאת הצום, עושים הבדלה על הכוס ללא נר (שהיה בצאת השבת) וללא בשמים. אין מברכים על הבשמים בצאת השבת, משום שיש בכך עונג, ואין מברכים עליהם בצאת הצום מפני שנתקנו רק לצאת השבת.

נשים שאינן מתפללות ערבית של מוצ"ש, יקפידו לזכור לומר "ברוך המבדיל בין קודש לחול" לפני שיפנו לעיסוקי חול בצאת השבת.

מוצאי תשעה באב

כאשר הצום חל בתשעה באב, נוהגים מנהגי אבילות של איסור תספורת, אכילת בשר ויין וכיבוס בגדים גם ביום העשירי (מחרת תשעה באב) שאז נשרף רובו של היכל. השנה כאשר הצום יחול בעשרה באב, לא נוהגים איסורי אבילות ביום שני י"א אב כלל. האשכנזים נהגו שבילול צאת הצום, עדיין לא יאכלו בשר ולא ישתו יין. מכל מקום בתספורת וכבוסה מותר מיד בצאת הצום.

סעודה מפסקת בשבת

בשבת לא נוהגים מנהגי אבילות. לכן אין הגבלות כל שהם על המאכלים שמותר לאכול בסעודה שלישית. היות ומעונינים שסעודה שלישית תהיה גם סעודה מפסקת - מזינה לקראת הצום, מותר להגיש בארוחה מאכלי בשר, גם כאשר במשך שאר השנה אין מקובל לאכול בסעודה זו מאכלי בשר.

לימוד תורה בשבת

יש שנהגו להתחיל לעסוק בענינים המותרים בלימוד בתשעה באב (פרקי חורבן, איכא, איוב ומדרשי החורבן) כבר מחצות היום של שבת. מכל מקום, אין לבטל לימוד תורה רגיל בשל מנהג זה. אלא רק להרבות תורה בדברים הקשורים לתשעה באב. ואם הברירה היא בין עיתון לפרשת שבוע, ודאי ילמד תורה, גם זו המשמחת.

תשמיש המטה בשבת

היות ותשעה באב חל בשבת והצום נדחה ליום ראשון, נהגו האשכנזים להמנע מתשמיש המטה. השו"ע לעומת זאת סובר שאין נוהגים שום אבילות בשבת ולכן לדעת הספרדים אין צורך להמנע מתשמיש המטה. במקרה של ליל טבילה, או שאדם יוצא ביום א' לנסיעה מילואים וכו' אף לאשכנזים נהגו להתיר.

תפילת מנחה בשבת

כשם שאין אומרים תחנון במנחה ערב תשעה באב, משום שיש בתשעה באב גם צד של מועד. כך כאשר ערב תשעה באב או תשעה באב עצמו יחול בשבת, לא אומרים צדקתך צדק.

דיני חולה בתשעה באב שנדחה

בתשעה באב חייבים הכל לצום. במקרים שהצום יפגע בבריאות, יש לחולה פטור מהצום מדין של "וחי בהם". השנה שהצום לא חל בתאריכו המקורי, אלה נדחה, יש מקום להקל יותר לחולים ומעוברות. למעשה כאשר יש חשש שהצום גורם להתיבשות, יש לשתות מיד (אין צורך לשתות בשיעורים). גם הפטורים מהצום, וגם אלו שהפסיקו באמצע, ימשיכו למעט באכילה או לא לאכול כלל (לשתות בלבד) עד צאת הצום. נשים שמראש אינן צמות (מעוברות חלשות ויולדות), יבקשו מבעליהן לעשות להן הבדלה בצאת השבת, על כוס יין, וישתו הן את היין. אשה שאין מי שיבדיל עבורה, יכולה להבדיל בעצמה ולשתות את היין.

אוריאל פיינמאן - ראש האגודה החרדית בישראל
שנת ה'תשפ"ב